

Meer dan modemeisjes

Meer

NSIMBA

VALENE

dan

LONTANGA

Mode
meisjes

EEN ANDER IDEAAL

UITGEVERIJ PLUIM
AMSTERDAM/ANTWERPEN

Eerste druk, augustus 2025

© Nsimba Valene Lontanga

Omslagontwerp Fien Rijks

Typografie binnenwerk Michiel Niesen

Auteursfoto Kwadwo Amfo

Productiebegeleiding Tim Beijer

Drukkerij Wilco, Amersfoort

ISBN 978 94 932 5616 3

NUR 452

www.uitgeverijpluim.nl

Geen enkel deel van dit boek mag worden gebruikt voor het trainen van kunstmatige intelligentie.

Inhoud

Inleiding – Vergeten modestemmen	7
Mode is politiek	13
De modemeiden van de diaspora	29
Duurzame vrouwen die ons voorgingen	49
Volg geen trends, volg je hart	66
Feministen op het mode-internet	89
Zwart verkoopt (niet)	139
De gatekeepers van smaak	171
Epiloog	183

Inleiding

Vergeeten modestemmen

Mijn moeder voelde zich nooit echt een onderdeel van de universele mode- of beautywereld. Niet omdat ze het onbelangrijk vond, maar omdat ze tot een groep behoort die door die kringen vaak vergeten wordt. Ze werd geboren in 1962, in een grote familie. Haar gezin behoorde tot de middenklasse, maar ze had ook arme verwanten. Ze groeide op in de bruisende stad Kinshasa tijdens de gouden tijden van de Congolese rumba, een jazzvorm die het Cubaanse landschap verrijkte. Ze zag hoe de culturen, rituelen, stijlen, en kunst- en muziekvormen waarmee zij opgroeide de wereld rondreisden en andere mensen inspireerden. En vervolgens gekopieerd werden zonder enige vermelding van de oorspronkelijke bron. Het doet denken aan hoe Pablo Picasso met het kubisme de kunstwereld transformeerde, terwijl die visuele stijl al eeuwenlang geproduceerd werd door Congolese gemeenschappen als het Kubavolk – dat ook de Franse kunstenaar Henri Matisse inspireerde. Op een beroemde foto uit 1944 zien we Matisse in een kamer in zijn villa Le Rêve, met Kubakleden uit Congo aan de muren.

De handgemaakte stoffen van raffia waren in Congo van enorm cultureel belang, en gekend om de geometrische vormen met symbolische betekenissen. Maar Congo kende ook meer dan zeven succesvolle textiel- en kledingfabrieken met een grote economische waarde. Ooit stond het land bekend om zijn geavanceerde

lokale textielindustrie die in de jaren zestig floreerde en in de jaren negentig in moeilijkheden kwam door verschillende factoren: van politieke onrust, oorlog en slechte infrastructuur tot slecht management en gebrek aan investeringen. Daarna volgden de goedkopere producten uit China die nu de markt domineren, en werd de achterstand niet meer ingehaald.

In de straten van Congo zie je dus weinig tot niets terug van een rijke lokale textieltraditie. Mensen dragen massaal T-shirts en andere kledingstukken die in China of andere productielanden zijn gemaakt. Ideeën en stijlen die wereldwijd circuleren horen natuurlijk bij onze tijd. Ook in Nederland zul je amper iemand tegenkomen die iets draagt wat daadwerkelijk hier is gemaakt. Toch raakt deze ontwikkeling op het Afrikaanse continent een diepere laag aan: waarden en smaken vanuit het Westen beïnvloeden er al heel lang de culturele en economische ontwikkelingen en zitten ze zelfs in de weg.

Een groot deel van mijn moeders overtuigingen is gevormd in de tijd waarin de onafhankelijkheid van het land veel reuring bracht. Er is altijd angst geweest voor de dominantie van westerse waarden, die werden gelijkgesteld aan ‘ontwikkeling’. Hoewel er vaak wordt gedaan alsof westerse waarden, met hun creativiteit, gedisciplineerd politiek leiderschap en sterke democratieën, een voorbeeld zijn, is het nog maar de vraag of ze ook de oplossing zijn voor alle landen. Er is niet zoiets als één superieure cultuur. Zeker als je bedenkt hoe gemarginaliseerde groepen jarenlang de kans niet hebben gekregen om hun verhalen te transformeren of ze met trots te representeren om ontwikkeling op gang te brengen. Ik heb gezien hoeveel moeite het mijn moeder kostte zich telkens te

conformereren naar wat in Nederland als ‘beter’ gold, puur omdat ze afkomstig is uit een van de armste landen ter wereld. Een land dat op papier trouwens een van de rijkste landen is, maar al jaren zwoegt met het creëren van economische stabiliteit. Tegelijkertijd werd er amper gesproken over de negatieve gevolgen die westerse levensstijlen en consumptiepatronen hebben op het Afrikaanse continent en haar identiteit. Vrouwen als mijn moeder hebben gezien hoe

Afrikaans erfgoed, dat een ode is aan lokaal gemaakte producten en natuurlijke grondstoffen, gelabeld werd als ‘nog in ontwikkeling’. En dat terwijl de wereld van nu net terug wil naar dergelijke duurzame vormen. Maar voor wie?

Hoewel er vaak wordt gedaan alsof westerse waarden, met hun creativiteit, gedisciplineerd politiek leiderschap en sterke democratieën, een voorbeeld zijn, is het nog maar de vraag of ze ook de oplossing zijn voor alle landen. Er is niet zoiets als één superieure cultuur.

Omdat ik zelf opgroeide in Europa, stond ik altijd in verbinding met verschillende gemeenschappen die zich probeerden aan te passen en tegelijkertijd wilden behouden wat ze uit hun land van herkomst meebrachten. De mooiste vrouwen die ik kende wikkelden meterslange luxedoeken in artistieke vormen op het hoofd. Ze vertaalden dezelfde technieken in grote rokken om hun heupen. Gepofte mouwen en ruches waren een expressie van de invloedrijke en poëtische vintage rumbamelodieën. Mijn moeder uitte haar liefde voor mode en textiel in een mix van Afrikaans geprinte wikkelerokken met blouses van Versace en grote gouden vintage oorbellen die ze altijd in Antwerpen kocht. Ze wisselde moeiteloos tussen Issey Miyake, Yohji Yamamoto en een zelfgemaakte top met polkadots van een stof die ze op een lokale markt vond. Wie

iets van Congolese modegeschiedenis kent, kan denken dat het creëren van een persoonlijke stijl is uitgevonden in de straten van Kinshasa. De vrouwen om me heen droegen kleding die mij altijd deed verlangen naar de zomer. Zodra dit seizoen begon, kon ik weer genieten van hoe hun bruine tinten kleurden van de zon, net als goud. Maar de geldende schoonheidsidealen dachten er anders over. Als ik ergens voor gewaarschuwd had willen worden als meisje, dan waren het die schoonheidsidealen, die deze vrouwen voorschreven dat hun manier van zijn niet altijd kon. Ik zag hoe de vrouwen die ik zo bewonderde hun huid bleekten. Het waren de naweeën van decennialange kolonisatie, die tot op de dag van vandaag schoonheidsnormen beïnvloeden voor vrouwen uit Afrikaanse, maar ook Zuid-Amerikaanse en Aziatische landen.

Zo bekroonde Brazilië in 2016 na dertig jaar voor het eerst een Zwarte vrouw als Miss Brasil, in een land dat voor 50 procent uit een donkere bevolking bestaat. Als je Raísa Santana naast mij zou laten staan, zou ze volgens het huidkleurenspectrum in Brazilië waarschijnlijk als *padro* gelabeld worden, wat ‘gemengd’ betekent. En ik als *petro*, letterlijk ‘zwart’. Dit brede vocabulaire voor lichtere en donkere huidskleuren zegt veel over de rol van colorism in Latijns-Amerika.

Hoewel de vrouwen die ik kende trots waren op waar zij vandaan kwamen, zorgde de geschiedschrijving die het Westen voor ‘de rest’ plaatste, voor eurocentrische standaarden, en, in sommige gevallen, voor een verschil in bestaansrecht. De verhalen van hele groepen en klassen in de maatschappij telden lange tijd niet mee. Maar mijn moeder, en veel andere migrantenvrouwen, zijn de meest inspirerende én mondige vrouwen om me heen.

Misschien moet je wel mondig zijn wanneer je door de wereld niet gezien wordt. Want zelfs een solidariteitsbeweging als feminisme heeft vrouwen zoals zij zelden in het middelpunt geplaatst. Mainstream feminisme heeft ons doen geloven dat wanneer één groep vrouwen iets bereikt, dat direct de deuren opent voor alle andere vrouwen. De realiteit leert ons dat de obstakels die gelinkt zijn aan kleur, gender en economische klasse ook invloed hebben op de kansen die je krijgt of hoe hard je je best moet doen om mee de wereld vorm te kunnen geven.

Als ik naar haar verhalen over vroeger luister, besef ik dat mijn moeder onderdeel was van een vrouwensysteem dat bestond uit zussen, nichtjes en tantes die samen hun eigen wereld vormgaven. Op jonge leeftijd verkocht zij samen met haar zus stoffen op de markt, later konden deze klanten terecht in het naaiatelier van een andere zus, die kleding op maat maakte. Haar nicht was dan weer eigenaar van een winkelketen waar mijn moeder soms de leiding over had, en vaak verdiende de groep vrouwen nog bij door de haren te vlechten van anderen uit de buurt. En wanneer er geen klanten waren, dan verzorgden ze elkaars haren. Inkomens werden altijd in elkaar geïnvesteerd, met behulp van likelemba, een spaarsysteem waarbij iedere maand een andere vrouw de hoofdsom mag innen. Vrouwelijk ondernemerschap, solidariteit en gelijkheid waren een levenswijze: zusterschap.

In dat zusterschap stond ook samen genieten centraal. Op vrijdagavond trokken ze met z'n allen de rumbacafés in, dansend op de muzikale innovaties van Franco Luambo en TPOK Jazz, een iconische band die de Congolese joie de vivre niet alleen uitstraalde maar deze belichaamde en definieerde. Op die dansvloeren werden

liputa's en libaya's gedragen. Een buitenstaander zou dat 'traditionele kleding' noemen, maar het was echte mode. Kleurrijke, van de schouders gezakte tops, versierd met borduurwerk en grandioze mouwen. Maar ook handgewikkelde rokken die het figuur van de drager omarmden, soms van stof die nog van een moeder of oma was. Ik haal oneindige lessen en gouden momenten uit hun generationele band, en uit de manier waarop zij de kracht van vrouwen vierden.

Mijn moeder leerde mij om wat ik mis zelf te creëren, om alleen te investeren in mensen die goed zijn voor de mensen om zich heen, en specifiek in vrouwen. Ze leerde mij kritisch te zijn op idealen of systemen die zeggen het beste met me voor te hebben maar niet luisteren naar wat ik nodig heb, of geen oog hebben voor mijn identiteit. Ik kreeg ook mee dat je het mode- en beautylandschap niet blind moet vertrouwen. Dat deed zij ooit zelf, getuige de potten relaxers in onze badkamerkastjes, die ze gebruikte om mijn van nature krullende haren glad te krijgen. Want steil haar was de norm. Die potten kochten we bij de black beauty-shops, uitgebaat door Aziatische eigenaren. Het is niet dat mijn moeder mij niet mooi genoeg vond, maar ze was beïnvloed door winkelrekken vol chemische haarproducten en huidbleekmiddelen die helemaal niet goed voor je zijn. Het is een tegenstrijdigheid: winkelen in een 'beautyruimte' die tegelijkertijd tegen natuurlijke Zwarte schoonheid is. Zelfs een van de meest inspirerende en feministische vrouwen die ik ken, kon soms gegrepen worden door de onrealistische dromen die dit ideaal verkoopt.